

De Wwft voor asset managers

Praktische handvatten en lessons learned voor fondsbeheerders en beleggingsondernemingen

mr. T.W.G. de Wit¹

In dit artikel bespreekt de auteur verschillende lessons learned uit de praktijk en biedt de auteur handvatten die asset managers op weg kunnen helpen om invulling te geven aan de Wwft. De auteur beoogt hierin niet uitputtend te zijn, maar enkel handvatten te bieden ten aanzien van onderwerpen waar in de praktijk regelmatig vragen over bestaan. Voor de opzet van het artikel wordt de chronologische structuur van de Wwft aangehouden, waarbij de auteur eerst kort iets zegt over de relevante beschikbare guidance ten aanzien van de Wwft en afsluit met een aantal opmerkingen over de wijze waarop de AFM haar toezicht op asset managers inricht en een korte vooruitblik.

1. Introductie

De Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (hierna: Wwft) staat al enkele jaren flink in de schijnwerpers. Vanuit de nationale en Europese regelgever, de politiek, alsook de toezichthouders is de aandacht voor de strijd tegen witwassen en daarmee naleving van integriteitswetgeving onveranderd sterk. Alle financiële ondernemingen in Nederland merken dat.

In de praktijk worstelen veel partijen met de vraag hoe zij op een juiste en afdoende wijze invulling moeten geven aan de Wwft. Niet in de laatste plaats komt dat doordat de Wwft op veel plekken in feite voorziet in een dubbele open normstelling: het verplichte cliëntonderzoek voorziet in open normen, die op hun beurt weer risicogebaseerd moeten worden toegepast. Dat biedt op zich ruimte om een eigen invulling te geven aan de regels, maar leidt – mede vanwege de aanhoudende dreiging van handhavend optreden van toezichthouders – ook tot veel vragen naar wat de minimale standaard voor deze invulling is. Een eenduidig antwoord daarop is er, juist vanwege de dubbele open normstelling, in principe niet.

Ook asset managers (kort gezegd: (vrijgestelde) fondsbeheerders² en beleggingsondernemingen,

zoals vermogensbeheerders) moeten onverkort aan de Wwft voldoen.³ Ten aanzien van hen is de AFM de bevoegde toezichthouder en zij houdt, zeker de afgelopen paar jaren, streng toezicht op Wwft naleving. Daarmee komt het AFM-toezicht uit hoofde van de Wwft meer en meer tot wasdom. Gevolg daarvan is dat er steeds meer openbare en niet-openbare interpretaties komen ten aanzien van compliance met de Wwft door asset managers. Dat is een positieve ontwikkeling aangezien nog altijd veel partijen worstelen met Wwft compliance. Tegelijkertijd ligt een almaar hogere lat voor de invulling van open normen (of ‘*race to the top*’) hier op de loer. Daar moet voor worden gewaakt.

In dit artikel bespreek ik verschillende *lessons learned* uit de praktijk en bied ik handvatten die asset managers op weg kunnen helpen om invulling te geven aan de Wwft. Ik beoog hierin niet uitputtend te zijn, maar enkel handvatten te bieden ten aanzien van onderwerpen waar in de praktijk regelmatig vragen over bestaan. Voor de opzet van het artikel wordt de chronologische structuur van de Wwft aangehouden, waarbij ik

belegging in effecten (hierna: icbe's) die binnen het bereik van respectievelijk de AIFM-richtlijn en ICBE-richtlijn vallen.

3. Dit volgt uit art. 1a lid 3 sub c en sub d Wwft. De Wwft sluit aan bij de definitie van beleggingsinstelling in de zin van de Wet op het financieel toezicht (hierna: Wft). Indien een beleggingsinstelling wordt beheerd door een aparte beheerder, is die beheerder verantwoordelijk voor naleving van de Wwft door de beleggingsinstelling (zie art. 1a lid 6 Wwft). Ook fondsbeheerders die zijn vrijgesteld van de vergunningplicht op grond van art. 2:66a Wft vallen binnen het bereik van de Wwft.

1. Tim de Wit is advocaat bij Finnius in Amsterdam.

2. Met ‘fondsbeheerder’ wordt in dit verband bedoeld een ‘beheerder van een beleggingsinstelling’ en een ‘beheerder van een icbe’ zoals gedefinieerd in art. 1:1 Wft. Het gaat dus zowel om beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen (hierna: abi's) als om beheerders van instellingen voor collectieve

eerst kort iets zeg over de relevante beschikbare guidance ten aanzien van de Wwft en afsluit met een aantal opmerkingen over de wijze waarop de AFM haar toezicht op asset managers inricht en een korte vooruitblik.

2. Wet- en regelgeving en toelichting daarop

De wet- en regelgeving ten aanzien van de Wwft en de toelichting daarop is – zeker de laatste jaren – continu in beweging. Naast de wet- en regelgeving⁴ uit hoofde van de Wwft⁵, is er in de loop der tijd door veel verschillende toezichthouders en instanties toelichting verschenen met betrekking tot de Wwft. Dat is op zich nuttig, maar zorgt er ook voor dat men soms door de bomen het bos niet meer kan zien. Voor asset managers zijn met name de volgende bronnen relevant:

- de AFM Leidraad Wwft, Wwft BES en Sanctiewet 1977⁶ (hierna: AFM Leidraad);
- de Richtsnoeren risicofactoren van de Europese toezichthouders⁷ (hierna: Risk Factor Guidelines);
- de Algemene Leidraad Wwft en Sw van het Ministerie van Financiën;⁸
- de supranationale risicobeoordeling van de Europese Commissie;⁹
- de nationale risicobeoordelingen van het ministerie van Financiën en het ministerie van Justitie;¹⁰
- de toelichting door de Financial Action Task Force (hierna: FATF), met name de *Guidance for a Risk-Based Approach* voor de *Securities Sector* van oktober 2018 (hierna: de FATF Guidance); en de leidraad van De Nederlandsche Bank (DNB)¹¹ (hierna: DNB Leidraad) - hoewel in principe niet relevant voor assets managers, kan hier

inspiratie uit worden geput.

Waar relevant wordt in het vervolg van dit artikel terug verwezen naar deze bronnen.

3. Reikwijdte

3.1. Reikwijdte cliëntbegrip

Zodra door een asset manager met een cliënt een duurzame relatie wordt aangegaan die ziet op de kernactiviteiten van de asset manager, moet de asset manager de Wwft toepassen. Gevoelsmatig kwalificeren alleen die personen aan wie een dienst wordt geleverd als cliënt en in de praktijk zijn er ook veel marktpartijen die dat zo percipiëren. Dat is echter onterecht als naar de Wwft en beschikbare guidance daarop wordt gekeken.

Een cliënt is in art. 1 Wwft gedefinieerd als: 'natuurlijke persoon of rechtspersoon met wie een zakelijke relatie wordt aangegaan of die een transactie laat uitvoeren'. Een zakelijke relatie is in art. 1 Wwft op haar beurt gedefinieerd als: 'een zakelijke, professionele, of commerciële relatie tussen een instelling en een natuurlijke persoon, rechtspersoon of vennootschap, die verband houdt met de professionele activiteiten van die instelling en waarvan op het tijdstip dat het contact wordt gelegd, wordt aangenomen dat deze enige tijd zal duren'. In de toelichting bij de Wwft zijn helaas tot dusver geen concrete voorbeelden te vinden van wat onder een zakelijke relatie moet worden verstaan.

De AFM geeft een zeer ruime uitleg aan de definitie van cliënt. In de AFM Leidraad geeft de AFM aan dat hieronder bijvoorbeeld ook vallen de relaties met professionele tegenpartijen in het kader van de kernactiviteiten van de instelling, zoals relaties met andere instellingen en dienstverleners. In een publicatie van de AFM op haar website,¹² geeft de AFM ten aanzien van beleggingsfondsen voorts aan – zonder juridische onderbouwing – dat bijvoorbeeld de verkoper van vastgoed waarin belegd wordt of de personen achter een startup waarin wordt geïnvesteerd tevens als cliënt kwalificeren.

3.2. Kanttekeningen

Bij de interpretatie van het cliëntbegrip past wat mij betreft een aantal kanttekeningen. Er zou naar mijn mening niet *te* lichtvoetig moeten worden omgegaan met deze kwalificatie. De reden daarvoor is dat asset managers de bescherming genieten van een strafrechtelijke¹³ en civielrechtelijke¹⁴ vrijwaring wanneer zij – mits te goeder trouw respectievelijk in redelijke veronderstelling uitvoering te geven aan een verplichting – ongebruikelijke transacties

4. Zie voor een algemeen overzicht het artikel van S.R. van Breukelen en C.W.M. Lieverse in dit themanummer.

5. Hoewel de Wwft en Sanctiewet 1977 vaak in één adem genoemd worden, wordt die laatste in dit artikel buiten beschouwing gelaten.

6. AFM Leidraad Wwft, Wwft BES en Sanctiewet 1977 van 25 juli 2018; raadpleegbaar via: www.afm.nl, 'Professionals', 'Onderwerpen', 'Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft)'.

7. JC 2017 37 – 04/01/2018.

8. Op dit moment is de meest recente versie van januari 2014. Inmiddels is een nieuwe versie ter consultatie voorgelegd aan de markt. Deze zal naar verwachting in de loop van 2020 in werking treden. De consultatie is raadpleegbaar via: <https://www.internetconsultatie.nl/algemeneleidraadwwft>.

9. Zie COM(2019) 370 final, Brussels, 24 July 2019.

10. De National Risk Assessment Terrorismefinanciering (Cahier 2017-14) en de National Risk Assessment Witwassen (Cahier 2017-13).

11. DNB Leidraad Wwft en Sw, versie december 2019, te raadplegen via: <https://www.toezicht.dnb.nl/7/50-238073.jsp>.

12. Zie www.afm.nl, 'Actueel', '2017', 'Oktober', 'Verkleining risico's op witwassen terrorismefinanciering'.

13. Uit hoofde van art. 19 Wwft.

14. Uit hoofde van art. 20 Wwft.

melden aan Financial Intelligence Unit-Nederland (hierna: FIU). Men kan zich afvragen of hierop een beroep kan worden gedaan als een cliënt met succes kan betogen dat hij/zij niet kwalificeert als zakelijke relatie in de zin van de Wwft. Ook de verwerking van persoonsgegevens voor anti-witwasdoeleinden is uitsluitend toegestaan indien een wettelijke verplichting daartoe bestaat.¹⁵ Men kan zich afvragen of die wettelijke verplichting er is wanneer blijkt dat een relatie niet kwalificeert als zakelijke relatie in de zin van de Wwft. Er moet dus steeds worden afgewogen of een relatie inderdaad kwalificeert als zakelijke relatie. Daarbij spelen met name twee elementen een rol. Ten eerste moet steeds worden bepaald wat de 'kernactiviteiten' zijn van asset managers. Ten tweede moet gekeken worden of een duurzame relatie wordt aangegaan.

3.3. Toegepast op fondsbeheerders

Voor fondsbeheerders zijn de kernactiviteiten naar mijn oordeel het fondsbeheer. Daaronder valt (i) het aantrekken van kapitaal van investeerders (de 'bovenkant' van het fonds) en (ii) het investeren van deze gelden in activa (de 'onderkant' van het fonds). Aan de bovenkant van het fonds wordt een zakelijke relatie aangegaan met alle participanten. Aan de onderkant van het fonds is het afhankelijk van het beleggingsbeleid van het fonds of, en zo ja met wie, een duurzame zakelijke relatie wordt aangegaan. Om een aantal voorbeelden te bespreken:

- Private equity fondsen gaan naar mijn mening een zakelijke relatie aan met de ondernemingen waarin ze investeren. Het cliëntonderzoek kan dan samenvallen met het standaard *due diligence* dat een private equity fonds veelal zal uitvoeren. Een vaak gestelde vraag is of ook medeaandeelhouders van een onderneming kwalificeren als zakelijke relatie. Ik pleit ervoor dat dit niet het geval zou moeten zijn, aangezien (i) medeaandeelhouders voor zover zij de uiteindelijk belanghebbende (*ultimate beneficial owner*, hierna: UBO) zijn van de onderneming toch al in kaart moeten worden gebracht, (ii) het worden van medeaandeelhouder, al dan niet via het aangaan van een aandeelhoudersovereenkomst, niet tot het 'fondsbeheer' moet worden gerekend, en (iii) er vaak helemaal niet besloten zal kunnen worden over de *acceptatie* van bestaande aandeelhouders. Zie voor dat laatste argument ook de vierde bullet point hieronder met betrekking tot beursgenoteerde beleggingsfondsen.
- Vastgoedfondsen gaan naar mijn oordeel in principe geen zakelijke relatie aan met de verkoper van vastgoed. Immers, er wordt geen

15. Zie de verschillende verplichtingen van het cliëntonderzoek en transactiemonitoring en art. 34a Wwft in samenhang met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (Verordening (EU) 2016/679 (PbEU 2016, L 119/1).

duurzame relatie aangegaan met een verkoper. Het gaat om een eenmalige transactie met een wederpartij. Dat neemt niet weg dat een vastgoedfonds, zeker wanneer het onder toezicht van de AFM staat, ook uit hoofde van meer algemene Wft-normen¹⁶ onderzoek zal willen doen naar de integriteit van de wederpartij. Wanneer het fonds tevens de verhuurder is van de panden, kwalificeren de huurders in beginsel als zakelijke relatie.

- Aandelenfondsen die investeren in beursgenoteerde aandelen of obligaties leveren ook lastige kwalificatievragen op. Met de beursgenoteerde bedrijven waarin via de beurs wordt geïnvesteerd gaat een aandelenfonds naar mijn mening geen zakelijke relatie aan, omdat er geen directe relatie tot stand komt en er op het moment van aangaan van die relatie – gelet op het karakter van handelen op de beurs – bovendien niet vanuit kan worden gegaan dat deze relatie een duurzaam element zal hebben. De fondsbeheerder moet natuurlijk wel kijken of er nog overige partijen zijn met wie een zakelijke relatie wordt aangegaan, zoals een *prime broker*.
- Beursgenoteerde beleggingsfondsen waarin participanten kunnen toe- en uitreden via de beurs zijn niet in een positie om te beslissen over de acceptatie van participanten. Opvallend genoeg is er – bij mijn weten – voor deze situatie niet voorzien in een specifieke regeling, zoals een uitzondering op het cliëntonderzoek. Er kan in dit verband wel inspiratie worden opgedaan uit de algemene toezichtregels ten aanzien van fondsbeheerders. Voor beheerders van abi's en icbe's geldt namelijk op grond van art. 21 Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen (hierna: BGfo) eveneens een regeling voor de acceptatie van klanten. In lid 6 van dit artikel wordt expliciet vermeld dat een beheerder die voorafgaand aan het intreden of uitreden van deelnemers niet beslist over de acceptatie, niet aan deze regels hoeft te voldoen. In de toelichting op dit artikel is de volgende zin opgenomen: '*Een beursgenoteerde beleggingsinstelling zal immers geen deelnemer accepteren indien via de beurs een participatie in die instelling verworven wordt*'.¹⁷ Naar mijn oordeel kan hieruit worden opgemaakt dat met beleggers op de beurs geen zakelijke relatie wordt aangegaan. Het daarbij cruciale element van 'acceptatie' zou wat mij betreft sowieso wat meer terug mogen komen in de afweging wanneer een par-

16. Zoals de verplichting uit hoofde van art. 4:14 lid 2 sub b onder 3° Wft, dat fondsbeheerders met vergunning van de AFM verplicht de bedrijfsvoering zodanig in te richten, dat deze een beheerste en integere uitoefening van zijn bedrijf waarborgt. Hierin wordt onder meer verstaan het tegengaan van relaties met cliënten of deelnemers die het vertrouwen in de financiële onderneming of in de financiële markten kunnen schaden.

17. *Stb.* 2006, 520, p. 175.

tij kwalificeert als zakelijke relatie. Ook in dit verband lijkt mij evident dat bij aangaan van de relatie er niet van kan worden uitgegaan dat de relatie een duurzaam element zal hebben. Het zou wenselijk zijn als een toezichthouder zich hierover zou uitlaten. Ook een beursgenoteerd fonds moet voor het overige natuurlijk nagaan of met andere partijen een zakelijke relatie wordt aangegaan, zoals bijvoorbeeld met een *fund agent* of *listing agent*.

3.4. Toegepast op beleggingsondernemingen

Bij een beleggingsonderneming zijn de kernactiviteiten het verlenen van beleggingsdiensten, waaronder het geven van beleggingsadvies, *execution only*-dienstverlening en individueel vermogensbeheer. Deze diensten worden verleend aan de belegger en zij zijn dus ook zakelijke relaties. Daarnaast zal een beleggingsonderneming moeten bekijken of er professionele tegenpartijen of dienstverleners zijn met wie in het kader van het verlenen van beleggingsdiensten een duurzame zakelijke relatie wordt aangegaan. Dat kan bijvoorbeeld een depotbank zijn of een *executing broker*. Ten aanzien van dergelijke relaties moet de Wwft ook worden toegepast.

3.5. Vastlegging

Asset managers moeten afwegen wie kwalificeren als cliënt in de zin van de Wwft. Het is nuttig daarvan een overzicht op te nemen in het Wwft beleid. Als een asset manager besluit een bepaalde relatie niet als cliënt in de zin van de Wwft te kwalificeren, zou de asset manager, naar mijn oordeel, (kort) moeten motiveren waarom die relatie niet als cliënt wordt gezien. Dat biedt de interne organisatie handvatten bij het uitvoeren van het cliëntonderzoek en zorgt ervoor dat dergelijke keuzes in de toekomst ook nog raadpleegbaar en uitlegbaar zijn.

4. De bedrijfsbrede risicoanalyse

Als gevolg van implementatie in Nederland op 25 juli 2018 van de Vierde Anti-Witwasrichtlijn,¹⁸ moeten Wwft instellingen een bedrijfsbrede risicoanalyse maken.¹⁹ Dat is voor veel asset managers een nieuwe verplichting. In de praktijk worstelen veel partijen met deze, toch wat abstracte, verplichting. In een poging deze verplichting concreter te maken, bespreek ik hieronder een aantal relevante aspecten en geef ik enkele handvatten.

18. Richtlijn (EU) 2015/849 (*PbEU* 2015, L 141/73).

19. Dit volgt uit art. 2b Wwft.

4.1. Het begint bij de bedrijfsbrede risicoanalyse

De bedrijfsbrede risicoanalyse ligt aan de basis van de wijze waarop een asset manager invulling geeft aan de Wwft. Er moet gekeken worden naar de karakteristieken van het bedrijf en de integriteitsrisico's die daarbij kunnen spelen moeten in kaart worden gebracht. Of anders gezegd: een asset manager die uitsluitend in Nederland woonachtige retail beleggers bedient die zij allemaal ontmoet in persoon, kent een ander Wwft beleid dan een asset manager die (tevens) via onlinekanalen vermogende particulieren met bedrijfsstructuren in en buiten de EU bedient. Ik benadruk dat het hier dus niet gaat om een risicoclassificering van individuele cliënten; het gaat om het eigen risicoprofiel van de asset manager, die uiteraard wel door haar type cliënten beïnvloed wordt.

Fondsbeheerders die icbe's of retail abi's beheren moeten al over een systematische integriteitsrisicoanalyse (hierna: SIRA) beschikken.²⁰ Zij kunnen de risicoanalyse uit hoofde van de Wwft hierin meenemen.²¹ DNB heeft nadere handvatten en *good practices* gepubliceerd ten aanzien van de werking van de integriteitsrisicoanalyse.²² Deze toelichting van DNB ziet echter met name op banken, verzekeraars en betaalinstanties. Zij zijn qua aard en omvang van een ander kaliber dan de gemiddelde asset manager. Wat dat betreft zou de bedrijfsbrede risicoanalyse van een asset manager er naar mijn mening 'eenvoudiger' uit mogen zien, maar voor wie hiermee aan de slag gaat kan deze toelichting zeker behulpzaam zijn.

4.2. Concrete risico's identificeren aan de hand van risicofactoren

De asset manager moet bij deze exercitie kijken naar de bij wet voorgeschreven risicofactoren: (i) type cliënten (ook wel 'cliëntrisico'), (ii) type product (ook wel 'productrisico'), (iii) type dienst, (iv) type transacties, (v) type leveringskanaal en (vi) landen en geografische gebieden (ook wel 'landenrisico'). Er zouden toch al gauw zo'n twintig concrete risico's geïdentificeerd moeten kunnen worden. In algemene zin zou ik – zonder hierin uitputtend te willen zijn – menen dat binnen de asset management sector met name al snel de

20. Voor beheerders van icbe's volgt dit uit art. 17 BGfo. Voor beheerders van retail abi's volgt dit uit art. 115q juncto art. 17 BGfo.

21. Deze mogelijkheid volgt onder meer uit de Memorie van Toelichting bij de Wwft. Zie *Kamerstukken II* 2017/18, 34 808, nr. 3, p. 43.

22. Zie de website van de AFM met verwijzing naar deze documenten: www.afm.nl, 'Professionals', 'Actueel', '2019', 'Mei', 'Onderzoek naar risicomangement van beheerders van beleggingsinstellingen en beleggingsondernemingen.

volgende concrete integriteitsrisico's kunnen spelen:

- Er worden grote bedragen geïnvesteerd via de asset manager door, niet zelden een klein aantal, (zeer) vermogende beleggers. De potentiële witwasimpact is dan hoog.
- De herkomst van de middelen of van het vermogen van de beleggers kan diffuus zijn.
- Er kan sprake zijn van fiscaal witwassen, zoals belastingontduiking. Dit kan met name spelen ten aanzien van beleggers die om fiscale redenen elders woonachtig of gevestigd zijn (denk aan de Panama Papers en Paradise Papers). Ook komt het voor dat beleggers hun belang willen verhangen naar een andere entiteit, al dan niet gevestigd in een ander land.²³
- Er dienen zich cliënten aan met gestapelde of complexe zeggenschapsstructuren, waarbij de UBO's moeilijk in beeld te krijgen zijn.
- Er dienen zich cliënten aan met als rechtsvorm een (charitatieve) stichting waarbij de begunstigden niet inzichtelijk zijn.
- Er dienen zich beleggers aan die door derden worden vertegenwoordigd, zoals family offices, waarbij de achterliggende beleggers moeilijk in beeld te krijgen zijn.
- Bij het aangaan van de zakelijke relatie is de investeerder niet fysiek aanwezig.

4.3. De risicoscore

Deze concrete integriteitsrisico's die een asset manager zou kunnen lopen, moeten worden afgewogen door de asset manager. Daar vloeit vervolgens een risicoscore uit, zoals op een schaal van laag/midden/hoog of een schaal van 0 tot 5. De risicoscore komt als volgt tot stand: risico = kans dat het risico zich voor kan doen maal de impact die het zou hebben als het zich voor zou doen. Dat werkt, aan de hand van een gechargeerd risico, als volgt. De kans dat een hooggeplaatste overheidsfunctionaris uit een hoog risico land zich aandient als investeerder is klein, maar de impact die het kan hebben is juist groot. Zo kan deze formule – afhankelijk van het type asset manager - leiden tot een gemiddelde score.

4.4. Bruto risico's adresseren

Uit deze risicoanalyse volgen bruto risico's. De asset manager moet die adresseren en heeft daarvoor in feite twee opties: (i) het treffen van een mitigerende

23. Fiscaal witwassen komt steeds meer binnen het bereik van de Wwft. Zie bijvoorbeeld de toelichting van DNB op dit punt ten aanzien van banken (*Good practices* – Fiscale integriteitsrisico's bij cliënten van banken), alsook de rechtbank Rotterdam 22 juli 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BN4179, waar de rechtbank in r.o. 2.3.4 overweegt dat: 'de oprichting van niet-transparante bedrijfsstructuren die geschikt zijn om de achterliggende belanghebbende te verhullen' moet worden gezien als ongebruikelijk.

maatregel, waardoor het risico zich simpelweg niet voor kan doen²⁴ (restrisico = 0) of (ii) het treffen van maatregelen in het cliëntonderzoek,²⁵ waardoor het bruto risico zoveel mogelijk gemitigeerd wordt en er geen, of een minimaal, restrisico overblijft. In dat opzicht bepaalt de risicoanalyse dus hoe het Wwft beleid moet worden ingericht. Tussen de risicoanalyse en het Wwft beleid moet een concrete koppeling bestaan, die inzichtelijk moet worden gemaakt in het Wwft beleid.

4.5. Actueel houden

De risicoanalyse moet actueel gehouden worden: asset managers moeten de *review* agenderen (bijvoorbeeld op de compliance agenda). Waar relevant moet de risicoanalyse worden aangepast. De risicoanalyse kan het beste worden uitgewerkt in een tabel of in Excel, zodat hij later eenvoudig is aan te passen. Zorg dat de *review* wordt vastgelegd.

4.6. Uitkomsten onderzoek AFM

De AFM heeft in de tweede helft van 2019 bij een aantal asset managers onderzoek gedaan naar de wijze waarop deze partijen integriteitsrisico's in kaart brengen, analyseren en beheersen. De verwachting is dat de AFM haar algemene bevindingen begin 2020 met de sector zal delen. Op het moment van schrijven van dit artikel had dit nog niet plaatsgevonden. Ik ben benieuwd naar de uitkomsten en hopelijk brengt dat weer nadere concrete toelichting met zich.

5. Het Wwft beleid

Zoals gezegd ligt de bedrijfsbrede risicoanalyse aan de basis van het Wwft beleid. In tijd gezien komt deze analyse dan ook vóór de verplichting in de Wwft die ziet op het Wwft beleid. De Wwft verplicht asset managers te beschikken over gedragslijnen, procedures en maatregelen om de risico's op witwassen en financieren van terrorisme te beperken en effectief te beheersen.²⁶

24. Een mogelijk integriteitsrisico zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat een belegger contant geld wil beleggen via de asset manager. Een voor de hand liggende mitigerende maatregel is dat het geld altijd moet komen van een bankrekening aangehouden bij een in Nederland of de EU gevestigde bank. Maar ook het weren van betalingen door derden is zo'n risicomitigerende maatregel.

25. Een mogelijk integriteitsrisico binnen asset management is dat belegd wordt met vermogen van vermogende particulieren waarvan de herkomst diffuus is of dat bijvoorbeeld verband houdt met belastingontduiking. Een maatregel in het cliëntonderzoek is dan om onderzoek te doen naar de herkomst van de middelen of, bij hoog risico cliënten, de herkomst van het hele vermogen van de cliënt. Zodoende wordt dit bruto risico beperkt tot een beperkt netto risico.

26. Dit volgt uit art. 2c Wwft.

Hierin ligt besloten de verplichting tot het hebben van een Wwft beleid. Hieronder volgt een aantal aandachtspunten met betrekking tot het Wwft beleid:

- Zoals hiervoor al aangegeven, moet er een koppeling zijn tussen de bedrijfsbrede risicoanalyse en het Wwft-beleid. In het Wwft beleid moeten de risico's worden geadresseerd die in de bedrijfsbrede risicoanalyse zijn geïdentificeerd.
- Het Wwft beleid moet concreet zijn toegesneden op de organisatie van de asset manager. Zorg dat zo duidelijk mogelijk is vastgelegd 'wie' 'wat' 'wanneer' doet en 'hoe'.
- Asset managers moeten de in de supranationale risicobeoordeling en nationale risicobeoordeling geïdentificeerde relevante risico's meenemen bij het opstellen van hun Wwft beleid. Heel concrete risico's voor de asset management branche zijn daarin niet geïdentificeerd, maar uiteraard zijn risico's voor de financiële markten in het algemeen ook relevant, zoals het gebruik van contant geld of cryptocurrencies, misbruik van stichtingen of *offshore* vennootschappen.
- Asset managers moeten in het Wwft beleid geen voornemens uiten waar vervolgens geen opvolging aan gegeven wordt. De AFM toont zich in de praktijk kritisch op niet-naleving van interne procedures en maatregelen; ook als die niet direct zijn terug te voeren op een specifieke wettelijke verplichting.
- Het Wwft beleid moet worden goedgekeurd door de dagelijks beleidsbepalers van de asset manager (in de praktijk: het bestuur). Een goede manier om het te laten goedkeuren is door de bestuurders het Wwft beleid te laten ondertekenen. Daaruit volgt tevens dat zij het document kennen en daarvoor verantwoordelijkheid nemen.
- Het Wwft beleid moet actueel gehouden worden. Dit is bijvoorbeeld noodzakelijk als er wijzigingen plaatsvinden (i) in wet- en regelgeving (zoals in verband met implementatie van de Vijfde Anti-Witwasrichtlijn²⁷, het UBO register en de Wet plan van aanpak witwassen²⁸) of (ii) in de dienstverlening of het type cliënten die worden bediend en als gevolg daarvan andere integriteitsrisico's kunnen spelen. Het is daarnaast gebruikelijk het Wwft beleid jaarlijks te herzien. Asset managers moeten dit agenderen, bijvoorbeeld op de compliance agenda. Het is ook aan te raden in het beleid concreet aan te geven in welke maand van het jaar het beleid zal worden herzien.

27. Richtlijn (EU) 2018/843 (PbEU 2018, L 156/43).

28. Zie <https://www.internetconsultatie.nl/wetplanvanaanpakwitwassen>.

6. Governance verplichtingen

Met de implementatie van de Vierde Anti-Witwasrichtlijn kent de Wwft sinds 25 juli 2018 ook een aantal governance verplichtingen. Zo moet – bij een dagelijkse leiding van twee of meer personen – een asset manager één van de dagelijks beleidsbepalers aanwijzen als verantwoordelijk voor naleving van de Wwft.²⁹

Daarnaast voorziet de Wwft in een verplichting om een onafhankelijke compliancefunctie³⁰ en onafhankelijke auditfunctie³¹ in te richten. Deze verplichtingen gelden evenwel uitsluitend 'voor zover passend bij de aard en omvang van de instelling'. Er kan dus een beroep gedaan worden op het evenredigheidsbeginsel, zowel met betrekking tot de vraag of een compliancefunctie en interne auditfunctie evenredig is als met betrekking tot de vraag of dat op onafhankelijke wijze mogelijk is.³² Naar mijn mening gaat het bij het bepalen van de noodzaak van deze functies om een tweetrapsraket: eerst beoordeelt de asset manager of een compliancefunctie (een tweedelijnsfunctie) evenredig is. Daarna beoordeelt de asset manager of een interne auditfunctie (een derdelijnsfunctie) evenredig is. Asset managers met een vergunning van de AFM (uit hoofde van MiFID II³³, de AIFMD³⁴ of UCITS³⁵) kunnen deze taken onderbrengen bij een bestaande compliancefunctie en, mogelijk, interne auditfunctie.

Asset managers die een beroep op evenredigheid willen doen moeten dat goed vastleggen. Zij kunnen daarbij bijvoorbeeld rekening houden met: beperkt aantal fondsen onder beheer, weinig transacties (zoals bij *closed-end* fondsen), beperkt aantal beleggers, beperkt aantal FTE, beperkte internationale blootstelling (zowel aan beleggerszijde als aan activazijde), eenvoudige en/of beperkt aantal producten of diensten, etc.³⁶ Tot slot is van belang dat een eventueel beroep op evenredigheid periodiek wordt herzien om te beoordelen of het nog slaagt gelet op eventuele veranderingen van de organisatie. Asset managers moeten deze review agenderen, bijvoorbeeld in de compliance agenda.

7. Het cliëntonderzoek

Vervolgens komen we aan bij één van de twee kernverplichtingen van de Wwft: het cliëntonderzoek.³⁷ In deze paragraaf worden

29. Dit volgt uit art. 2d lid 1 Wwft.

30. Dit volgt uit art. 2d lid 2 en lid 3 Wwft.

31. Dit volgt uit art. 2d lid 4 Wwft.

32. Zie in dit verband ook: *Kamerstukken II* 2017/18, 34 808, nr. 3, p. 44.

33. Richtlijn 2014/65/EU (PbEU 2014, L 173/349).

34. Richtlijn 2011/61/EU (PbEU 2011, L 174/1).

35. Richtlijn 2014/91/EU (PbEU 2014, L 257/186).

36. Zie in dit verband ook de AFM Leidraad op p. 12.

37. De verplichtingen ten aanzien van het cliëntonderzoek volgen uit art. 3 Wwft. De specifieke

niet alle elementen van het cliëntonderzoek uitputtend besproken, maar uitsluitend een aantal aandachtspunten.

7.1. Risicoclassificatie

Het cliëntonderzoek vangt aan met een risicoclassificatie, vaak in de vorm van 'laag', 'midden' of 'hoog' risico. De classificatie bepaalt de diepgang van het cliëntonderzoek: bij als 'laag' geclassificeerde cliënten hoeft de asset manager minder vergaande maatregelen te nemen dan bij als 'midden' of 'hoog' geclassificeerde cliënten. Deze werkwijze is bedoeld om te differentiëren: bij een goed werkende classificatie heeft een asset manager cliënten van iedere categorie.

Om de risicoclassificatie uit te voeren moet de asset manager verschillende factoren afwegen. Hier gaat het dus om een risicoclassificatie op individueel cliëntniveau, ten opzichte van de bedrijfsbrede risicoanalyse op instellingsniveau (zie paragraaf 4). De asset manager moet kijken naar: (i) het type cliënt (bijvoorbeeld: is het een natuurlijk- of rechtspersoon; in welke branche is de cliënt actief of wat is diens beroep), (ii) het type zakelijke relatie, (iii) het type product en (iv) het type transacties. Verder moet de asset manager rekening houden met het geïnvesteerd bedrag, het doel van de relatie en de duur van de relatie. Er kan voor wat betreft factoren inspiratie worden opgedaan in de Risk Factor Guidelines³⁸ en de AFM Leidraad.³⁹

Uit de classificatie in samenhang met het cliëntonderzoek vloeit een risicoprofiel voort. Asset managers moeten een dossier aanleggen van iedere cliënt waarin wordt beschreven wat de classificatie en het profiel zijn van de cliënt en waarom tot die conclusie is gekomen. Eventueel kan de classificatie en het risicoprofiel wijzigen naar aanleiding van het cliëntonderzoek, bijvoorbeeld omdat daar specifieke informatie uit voortvloeit die eerder nog niet bekend was.

7.2. Identificatie en verificatie cliënt

Identificatie ziet simpelweg op het in beeld brengen van de gegevens van de cliënt. Die gegevens kunnen door de cliënt zelf worden aangeleverd. Verificatie is het proces waarbij wordt vastgesteld of de opgegeven identiteit overeenkomt met de werkelijkheid. Dat moet aan de hand van gegevens uit betrouwbare en onafhankelijke bron. De cliënt kan een natuurlijk persoon of rechtspersoon zijn

en de wijze van verificatie moet daarop worden afgestemd.⁴⁰

Verificatie in persoon in combinatie met een (kopie) paspoort is nog altijd de meest zuivere vorm van verificatie van een natuurlijk persoon. Veel asset managers zullen hun cliënten wel in persoon zien. Zorg dat wordt vastgelegd wanneer die ontmoeting plaatsvond en maak op het kopie paspoort aantekening van de datum waarop het paspoort is ontvangen en is gezien.⁴¹

Verificatie van natuurlijk personen via online kanalen blijft in de praktijk lastig, onder meer omdat online dienstverlening als een factor voor een potentieel verhoogd risico wordt gezien.⁴² Er is nog altijd niet één algemeen geaccepteerde vorm van online verificatie van een natuurlijk persoon. DNB zet bijvoorbeeld haar vraagtekens bij de verificatie aan de hand van een kopie paspoort, al dan niet in combinatie met de 1-cent transfer of naam-nummer controle.⁴³ Ook de AFM geeft aan dat een kopie van een identiteitsbewijs geen informatie uit betrouwbare en onafhankelijke bron is.⁴⁴ Jammer genoeg bieden de toezichhouders geen alternatief en dus blijft het gissen wat dan wel voldoende betrouwbaar en onafhankelijk is. Toch zou ik menen dat deze combinatie in veel gevallen voldoende betrouwbaarheid moet bieden voor de verificatie van de identiteit, mits er zich geen verhoogde risico's voordoen. Een alternatief is om meer geavanceerde vormen van verificatie te implementeren, zoals video verificatie of authenticatie checks.⁴⁵

Met de implementatie van de Vijfde Anti-Witwasrichtlijn wordt het – eindelijk – ook expliciet mogelijk om de identiteit van cliënten te verifiëren aan de hand van elektronische identificatiemiddelen⁴⁶ zoals bedoeld in de zogenoemde eIDAS Verordening⁴⁷. Dat stemt hoopvol, zeker voor wat betreft online verificatie. Let wel op dat er in zo'n geval aan de bewaarverplichting⁴⁸ voldaan kan worden

onderdelen van het cliëntonderzoek volgen uit art. 3 lid 2 Wwft.

38. Het algemene deel (Titel II) en daarnaast Titel III – Hoofdstuk 5 voor *private banking* beleggingsondernemingen, Titel III - Hoofdstuk 8 voor beleggingsondernemingen en Titel III - Hoofdstuk 9 voor fondsbeheerders.

39. P. 9 - 10 en 14.

40. Zie art. 11 Wwft in samenhang met art. 4 van de Uitvoeringsregeling Wwft. Verificatie van een rechtspersoon kan aan de hand van een uittreksel uit het register van de Kamer van Koophandel.

41. Let op: vanwege privacy wet- en regelgeving moet in ieder geval het BSN onzichtbaar gemaakt worden.

42. Zie Bijlage III lid 2 onderdeel c Vierde Anti-Witwasrichtlijn.

43. Zie p. 10 van de feedback statement van DNB (zie voetnoot 53).

44. Zie p. 16 van de AFM Leidraad.

45. Ook dan moeten bepaalde waarborgen getroffen worden ter voorkoming van bijvoorbeeld fraude. Zie in dit verband ook: T.W.G. de Wit, 'FinTech & Wwft – Innovatie in het klantacceptatieproces: waarborgen en aandachtspunten', *TvC* 2018, nr. 4, p. 125 – 132.

46. Een voorbeeld is iDIN (www.idin.nl), dat overigens, voor zover mij bekend, wel het beveiligingsniveau 'substantieel' heeft, maar (nog) niet een 'aangemeld stelsel' voor elektronische identificatie is op grond van de eIDAS Verordening.

47. Verordening (EU) nr. 910/2014 (*PbEU* 2014, L 257/73).

48. Zie art. 33 Wwft.

wanneer dergelijke middelen gebruikt worden. Bovendien moet het gebruikte middel evenredig zijn aan de risico's van de cliënt.

Let tot slot op bij situaties waarin de belegger op papier niet degene is voor wiens rekening en risico wordt geïnvesteerd, maar een intermediair, zoals het geval kan zijn bij een depotbank, een *broker* of een omnibus account. Dit doet zich bij beleggingsfondsen regelmatig voor, waarbij de depotbank dan wellicht in de boeken de investeerder is van het fonds, maar waarbij die depotbank niet voor eigen rekening en risico investeert. Dat doen namelijk de beleggers die uitsluitend hun deelneming aanhouden bij de depotbank. In deze gevallen moet in beginsel (tevens) onderzoek gedaan worden naar de achterliggende belegger(s). De Risk Factor Guidelines bieden voor deze situatie een vrij specifieke procedure.⁴⁹ In gevallen van laag risico staan de Risk Factor Guidelines toe dat de fondsbeheerder de intermediair kan kwalificeren als zijn cliënt, mits aan een vijftal voorwaarden is voldaan.

7.3. Identificatie en verificatie UBO

De verplichting tot identificatie en verificatie van de UBO geldt uitsluitend ten aanzien van rechtspersonen. Bij een enig aandeelhouder volgt uit het register van de Kamer van Koophandel (hierna: KvK) wie de UBO is van de betreffende vennootschap. Indien er meerdere aandeelhouders zijn moet nader onderzoek gedaan worden. Dat kan door de cliënt of haar UBO's zelf opgave te laten doen van de UBO's (de zogenoemde UBO verklaring). De AFM geeft evenwel aan dat een UBO-verklaring alleen niet voldoende is. Een document dat wat mij betreft in de praktijk voor dit doeleinde gebruikt kan worden, is het aandeelhoudersregister, aangezien hieruit precies volgt welke aandeelhouders er zijn en wat hun precieze belang is in de onderneming. Zodra een cliënt behoort tot een gelaagde structuur van verschillende vennootschappen is het wenselijk om een structuuroverzicht op te vragen, zodat inzicht verworven wordt in de eigendoms- en zeggenschapsstructuur van de cliënt. Zoals hiervoor al aangegeven treedt het UBO register spoedig in werking (of is reeds in werking getreden). Vanaf dat moment zijn asset managers verplicht het UBO register te raadplegen. Zij mogen echter niet uitsluitend op het UBO register vertrouwen voor de verificatie van de UBO. Er moet dus altijd nog eigen onderzoek gedaan worden.

7.4. Herkomst van de middelen / het vermogen

Er moet 'zo nodig' onderzoek gedaan worden naar de herkomst van de middelen.⁵⁰ Het is gissen wat er met deze zinsnede bedoeld wordt: (i) moet het

onderzoek risicogebaseerd worden gedaan, of (ii) moet het onderzoek alleen gedaan worden als er ook daadwerkelijk middelen ter beschikking gesteld worden? In algemene zin ben ik van mening dat juist in de asset management branche, waar namens beleggers grote bedragen geïnvesteerd worden, een onderzoek naar de herkomst van de middelen altijd wenselijk is, ook bij 'laag' risico cliënten. Dat onderzoek kan worden opgeschaald naarmate het risico groter wordt, door bijvoorbeeld ook bewijsstukken op te vragen en/of onderzoek te doen naar de herkomst van het gehele vermogen. Dat laatste is overigens verplicht indien de cliënt kwalificeert als politiek prominent persoon (*Politically Exposed Person*, hierna: PEP).

7.5. Maatregelen bij hoog risico

Regelmatig wordt de vraag gesteld: wat moeten we doen bij hoog risico cliënten? Daar is geen eenduidig antwoord op. Er is namelijk niet één standaard manier om maatregelen te treffen bij hoog risico cliënten. Hoe dat risico moet worden geadresseerd hangt simpelweg af van het specifieke risico dat de cliënt oplevert. Ik raad asset managers aan om een menukaart aan maatregelen samen te stellen waaruit in individuele gevallen gekozen kan worden. Dat sluit beter aan bij de systematiek van de Wwft, maar vraagt ook discipline van de asset manager. Bij hoog risico klanten lijkt me dat echter geen overbodige luxe. Voor voorbeelden van maatregelen bij hoog risico kan inspiratie worden opgedaan in de Risk Factor Guidelines.

7.6. Vastlegging

Het is van belang dat ieder van de individuele elementen van het cliëntonderzoek worden uitgevoerd en dat de uitkomst daarvan ook goed wordt vastgelegd. Dat klinkt logisch, maar in de praktijk gaat dat nog regelmatig mis, met name voor wat betreft de vastlegging. Soms wordt vergeten om het doel en de aard van de zakelijke relatie vast te leggen, of om vast te leggen of de persoon voor zichzelf optreedt of voor een ander, of om te controleren dat de vertegenwoordiger van de cliënt ook bevoegd is om namens hem of haar op te treden. Daarnaast wordt nog wel eens vergeten om de periodieke reviews te agenderen en de uitkomst van de review vervolgens vast te leggen.

8. Uitbesteding

De Wwft staat toe dat (onderdelen) van het cliëntonderzoek worden uitbesteed.⁵¹ De asset manager blijft evenwel verantwoordelijk voor naleving van de Wwft. Het is van belang dat asset

49. Zie paragraaf 222, p. 80 en 81, van de Risk Factor Guidelines.

50. Zie art. 3 lid 2 sub d Wwft.

51. Dit volgt uit art. 10 Wwft. Let op dat een uitbesteding door een vergunninghouder ook moet voldoen aan de uitbestedingsregels uit hoofde van de AIFMD, UCITS of MiFID II.

managers hun rechten en bevoegdheden ten aanzien van de derde goed vastleggen, zoals informatie-, instructie-, evaluatie- en monitoringsrechten. Ook raad ik aan om te waarborgen dat de asset manager altijd beschikt over het gehele cliëntdossier of daar te allen tijde direct de beschikking over heeft (bijvoorbeeld via een online portal). De asset manager moet namelijk kunnen vaststellen of er zich ongebruikelijke transacties voordoen. Dat kan alleen als zij beschikt over alle relevante informatie en documentatie met betrekking tot de cliënt.

Opvallend genoeg suggereert de Wwft op dit moment dat de doorlopende controle en monitoring van transacties niet kan worden uitbesteed.⁵² Uit de memorie van toelichting volgt niet duidelijk waarom dit het geval is. In de Vierde Anti-Witwasrichtlijn is deze beperking niet opgenomen. Het lijkt daarmee een nationale beperking. Dit wordt ook zo geïnterpreteerd door DNB.⁵³ In de AFM Leidraad wordt hier niets over opgemerkt. Op dit moment zou het dus niet mogelijk zijn deze werkzaamheden uit te besteden.

Toch zou ik daar nog wel een kanttekening bij willen plaatsen. In de praktijk zijn er met name veel fondsbeheerders die onder meer het cliëntonderzoek uitbesteden aan een administrateur. De administrateur verwerkt veelal verzoeken tot toe- en uittreding in het fonds, doet de participantenadministratie, en verricht in het kader van die werkzaamheden tevens het cliëntonderzoek. Vaak zal de administrateur bij verzoeken tot toe- en uittreding als eerste stuiten op mogelijk ongebruikelijk handelen. Ook kan een administrateur periodieke controle van gegevens voor zijn rekening nemen en de fondsbeheerder daarover informeren.

Art. 10 Wwft zou er naar mijn mening niet aan in de weg hoeven staan dat de administrateur de fondsbeheerder informeert over mogelijk ongebruikelijk handelen of wijzigingen in gegevens van een cliënt, simpelweg omdat de administrateur daar in het kader van zijn werkzaamheden nu eenmaal zicht op heeft.⁵⁴ Het gaat er naar mijn mening om dat de periodieke *review* en de vaststelling of iets ongebruikelijk is of niet, wordt gedaan door de asset manager zelf. Deze visie vindt steun in de FATF Guidance.⁵⁵

52. De reden daarvoor is dat art. 10 Wwft expliciet bepaalt dat het cliëntonderzoek als bedoeld in art. 3 lid 1 Wwft, voor zover het betrekking heeft op onderdelen a, b, c, e en f, kan worden uitgevoerd door een derde. Onderdeel d dat betrekking heeft op de voortdurende controle, staat hier dus niet tussen.

53. Zie p. 35 van de DNB Leidraad en p. 16 van de Feedback statement consultatie Leidraad Wwft en Sw 2019 van DNB (te raadplegen via: <https://www.toezicht.dnb.nl/7/50-238073.jsp>).

54. Uiteraard moeten waarborgen ter naleving van privacy regels in acht genomen worden in deze relatie, en zal dit betekenen dat bepaalde informatie niet (zomaar) gedeeld zal kunnen worden.

55. De FATF stelt op p. 33 in paragraaf 118: '*Under an outsourcing arrangement, a securities provider may*

Overigens wordt in het concept Wet plan van aanpak witwassen de beperking ten aanzien van het uitbesteden van de voortdurende controle en transactiemonitoring verwijderd. Vanaf implementatie levert deze bepaling dus niet langer interpretatieproblemen op.

9. Transactiemonitoring

Transactiemonitoring is de tweede belangrijke pijler binnen de Wwft. Ook hier worstelen asset managers in de praktijk met de vraag hoe daar invulling aan te geven, zeker wanneer er zelden tot geen (financiële) transacties worden uitgevoerd. Hieronder wordt een aantal aandachtspunten aangestipt.

9.1. Brede definitie 'transactie'

Van belang is dat het begrip 'transactie' in de Wwft breed gedefinieerd is. Hieronder valt iedere handeling of ieder samenstel van handelingen van een cliënt. Bijvoorbeeld ook het wijzigen van de bankrekeninggegevens naar een bank in een hoog risicoland of een rekening die niet op naam staat van de cliënt, of het meermaals laten vertegenwoordigen door verschillende onbekende derden, zijn transacties en kunnen als zodanig ongebruikelijk zijn.

9.2. Transactieprofiel

Nergens in de Wwft staat expliciet dat voor iedere cliënt bij aanvang van de relatie een transactieprofiel of verwacht transactiepatroon moet worden opgesteld als onderdeel van het cliëntprofiel.⁵⁶ Inmiddels lijkt dat wel de praktijk te zijn bij toezichthouders.⁵⁷ De ratio is dat – om van transacties te kunnen beoordelen of ze ongebruikelijk zijn – de asset manager een profiel of patroon moet hebben vastgesteld. Iedere transactie die daarvan afwijkt kan kwalificeren als ongebruikelijk.

Brokers en *open-end* fondsbeheerders zullen bij nieuwe cliënten dus moeten vaststellen wat het verwachte transactiepatroon zal zijn. Daarbij kunnen diverse vragen gesteld worden. Gaat een cliënt eenmalig inleggen of maandelijks inleggen? Voor welke bedragen? In één of meerdere fondsen of type effecten beleggen? Tussentijds ook geld opnemen? Aan de hand van dergelijke vragen kan een verwacht transactiepatroon worden opgesteld.

also outsource ongoing monitoring and transaction monitoring.'

56. De verplichting kan worden gelezen in de verplichting uit art. 3 lid 2 sub d Wwft tot een voortdurende controle op de tijdens de relatie verrichte transacties, teneinde te verzekeren dat deze overeenkomen met het risicoprofiel van de cliënt.

57. Zie bijvoorbeeld p. 36 van de DNB Leidraad en p. 17 van de AFM Leidraad.

Een belegger die maandelijks EUR 10.000 inlegt en dan ineens EUR 250.000, wijkt af van het transactiepatroon. De asset manager moet daar dan onderzoek naar doen.

Veel andere asset managers, met name *closed-end* fondsbeheerders en vermogensbeheerders die handelen op basis van een aan het begin vastgesteld mandaat, zullen gedurende de looptijd van de relatie in principe geen transacties verrichten op initiatief van de cliënt. Dit zou ook moeten volgen uit de bedrijfsbrede risicoanalyse. Een specifiek transactieprofiel vaststellen heeft dan iets gekunsteld, maar zij zouden in ieder geval een algemeen transactieprofiel kunnen opstellen ten aanzien van hun cliënten. Ook kunnen ze bij de afname van nieuwe fondsen of beleggingsdiensten beoordelen of dat past bij het risicoprofiel en algemene transactieprofiel dat initieel is vastgesteld.

9.3. Monitoring en indicatoren

Wwft instellingen moeten een systeem implementeren dat voorziet in monitoring van transacties. Bij veel asset managers is een volledig geautomatiseerd systeem van transactiemonitoring niet voor de hand liggend. Toch zal iedere asset manager een systeem moeten vinden en moeten bezien hoe aan deze verplichting invulling gegeven kan worden. Dit kan ook handmatig en post-transactie, zolang maar gewaarborgd wordt dat ongebruikelijke transacties er niet doorheen kunnen glippen.

Het is verder van belang dat de subjectieve indicatoren waar de asset manager op monitort zorgvuldig worden omschreven in het Wwft beleid. Er kan inspiratie worden opgedaan in de Risk Factor Guidelines en de FATF Guidance. Daarnaast moet de asset manager een procedure formuleren indien een of meerdere subjectieve indicatoren spelen ten aanzien van een (voorgenomen) transactie. Daarbij is de relevante vraag hoe het onderzoek gedaan wordt en wie daarvoor verantwoordelijk is? Let er daarbij op dat er altijd ruimte overblijft voor onderzoek en eigen afweging of een transactie inderdaad ook ongebruikelijk is. Asset managers moeten voorkomen dat het Wwft beleid voorschrijft dat per definitie gemeld moet worden indien een subjectieve indicator van toepassing is.

9.4. Melding

De melding van een ongebruikelijke transactie moet altijd gedaan worden door de compliance officer, mits die er een is uiteraard. De AFM hanteert een lage drempel: bij twijfel, moet de asset manager de transactie melden aan FIU. Ik raad asset managers aan de overwegingen waarom een bepaalde transactie uiteindelijk wel of niet gemeld wordt aan FIU altijd zorgvuldig vast te leggen, bijvoorbeeld in een kort memo. Iedere asset manager moet geregistreerd zijn bij FIU als 'melder'. Immers, er moet 'onverwijld' gemeld kunnen

worden en de registratie kan enkele werkdagen in beslag nemen.

9.5. Geheimhouding

Ook als het cliëntonderzoek is uitbesteed aan een derde, zoals een administrateur, mag de asset manager niet met die partij delen of een melding is gedaan aan FIU. Dat zou in strijd zijn met de geheimhoudingsverplichting (ook wel *tipping off* verbod genoemd).

Overigens heeft de AFM bij een aantal asset managers een themaonderzoek gedaan naar transactiemonitoring. Er wordt een algemene terugkoppeling verwacht naar aanleiding van dat onderzoek. Hopelijk biedt dat tevens meer concrete handvatten inzake de hiervoor besproken onderwerpen.

10. Opleiding

De Wwft kent tevens een opleidingsverplichting.⁵⁸ Alle medewerkers betrokken bij naleving van de Wwft moeten bekend zijn met de verplichtingen van de Wwft en moeten periodiek opleiding genieten die hen in staat stelt ongebruikelijke transacties te herkennen en een cliëntonderzoek goed en volledig uit te voeren. De AFM Leidraad geeft geen concrete handvatten met betrekking tot de vraag hoe hier invulling aan gegeven kan worden.

Het ontbreekt nog altijd aan een specifieke Wwft cursus voor de asset management branche en het is maar zeer de vraag of een algemene cursus het gewenste effect heeft. Asset managers met een compliance officer in dienst kunnen het zo inrichten dat de compliance officer een externe cursus volgt en vervolgens intern een cursus geeft aan alle betrokken medewerkers die is toegespitst op de organisatie. Asset managers die niet zelf een compliance officer hebben kunnen bijvoorbeeld een adviseur vragen een specifieke interne cursus te verzorgen.

Wat mij betreft mag voor het overige met deze opleidingsverplichting best creatief omgegaan worden. Hierbij kan gedacht worden aan een lunchsessie waarin de eerste lijn, compliance en de dagelijkse leiding voorbeelden van ongebruikelijke transacties bespreken. Dat is nuttig voor de bewustwording, zorgt ervoor dat iedereen dezelfde radar heeft en biedt medewerkers concrete handvatten in hun dagelijkse praktijk. Ook alle gesprekken en/of adviezen met een specialistisch adviseur kwalificeren in feite als een vorm van opleiding.

Zorg ervoor dat iedere vorm van opleiding, dus bijvoorbeeld ook een sessie met een adviseur, wordt vastgelegd in een apart dossier.

58. Deze volgt uit art. 35 Wwft.

11. Toezicht AFM

De AFM houdt toezicht op de naleving van deze en alle overige verplichtingen uit de Wwft. Sinds enkele jaren doet zij dat steeds actiever en zichtbaarder. Asset managers krijgen sinds implementatie van de Vierde Anti-Witwasrichtlijn jaarlijks een vragenlijst toegestuurd met vragen hoe zij de Wwft naleven in de praktijk. De timing van die vragenlijst, midden in de zomer, is overigens wat ongelukkig gekozen aangezien veel mensen dan met vakantie zijn terwijl de aan te leveren informatie behoorlijk specifiek is, en daardoor ook niet zomaar door iedere medewerker kan worden ingevuld. Het zou wenselijk zijn als de AFM daar in de toekomst rekening mee zou houden.

De AFM gebruikt de verkregen informatie uit de vragenlijst om integriteitsrisico's in de markt in kaart te brengen, maar inmiddels is bekend dat de AFM op basis van die informatie ook individuele marktpartijen selecteert om daar ter plaatse onderzoek te verrichten, bijvoorbeeld in het kader van een themaonderzoek (zoals afgelopen jaar is verricht naar transactiemonitoring en risicomangement). De vragenlijsten zijn dus zeker niet onschuldig en asset managers moeten daar niet lichtvoetig mee omgaan. Zorg dat antwoorden consistent zijn met voorgaande jaren. Betrek medewerkers die bij naleving van de Wwft betrokken zijn bij het beantwoorden van de vragen. Wees volledig en juist in de beantwoording. Neem waar relevant een toelichting op bij het gegeven antwoord, zodat iets meer context gegeven kan worden. Sla de antwoorden op in een aparte map zodat deze voor het volgende jaar weer beschikbaar zijn.

12. Vooruitblik

De Wwft geniet op het moment behoorlijk de aandacht van toezichthouders en de politiek. Met de implementatie van de Vijfde Anti-Witwasrichtlijn, het UBO register en de Wet plan van aanpak witwassen zal dat voorlopig ook nog wel zo blijven. Asset managers moeten compliance capaciteit beschikbaar maken om bij te blijven met alle ontwikkelingen op het gebied van anti-witwasregelgeving en om compliance met die regels te kunnen waarborgen. In de praktijk zal het daardoor weliswaar eenvoudiger worden om invulling te geven aan de verplichtingen uit hoofde van de Wwft, maar de compliance-druk zal blijven.